

Göçebe Yaşam Biçimleri ve Mekansal Aidiyet İlişkisinin Mobilya Tasarımı Özelinde İncelenmesi

Tülay CANBOLAT

*Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü
ozdemir.tulay@gmail.com*

ÖZET

Hareket halinde yaşam biçimi, tarihte bilinen göçebe toplumların bıraktığı kültürün etkisi ile günümüzde "modern/kentli göçebe" olarak adlandırılan kesimin ortak noktasını oluşturmaktadır. Mesken tutmak insanoğlunun en temel arayışının, varoluşunun bir parçasıdır. Tasarım tüm tarihi boyunca mesken tutmak üzerine şekillendirilmiştir. Güvende olma, sahip olma ve kimlik ihtiyacı, günümüz yaşam biçimleri ile kendin olmak, farklılaşmak ve bu farklılığı hayatında benimseyerek, kendini tamamlanmış hissetmek olarak karşılanmaya başlanmıştır. Günümüz yaşam şartlarında, bireylerin zorunlu ya da isteği doğrultusunda mobil olma halleri artış göstermektedir. Kısa ya da uzun süreli hareket halindeki bireylerin, seyahat etme nedenleri birbirinden farklı olsa da ortak ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlar içerisinde bireylerin, "ait olma" duygusunun karşılanması önem kazanmaktadır. Özellikle bireyin önemli bir gereksinimi olan, kimliğinden parçalar taşıyan mobilya tasarımları, hareket halinde olma ve mekânsal aidiyet ilişkisinin etkileşiminde önemli rol oynamaktadır. Bu etkileşimde mobilya tasarımlarının nitelikli örnekler üzerinden incelenmektedir. Mevcut tasarımların kullanıcının ihtiyaçlarına ve mekânsal aidiyet duygusuna katkısının analizi, bu çalışmanın başlıca sorunu olmuştur.

Anahtar Sözcükler: Kentli Göçebe, Mekansal Aidiyet, Aidiyet, Göçebe Mobilya, Mobil Yaşam

ABSTRACT

On the move lifestyle is the common ground of the people currently called "modern/urban nomads" with the effect of the culture left by the historic nomad societies. Settling in is part of the most basic pursuit, the existence of humankind. Design has been shaped around settling in throughout its history. The need to be safe, to own, to have an identity has transformed with the lifestyles of the day into being yourself, becoming different and feeling complete by embracing this difference in life. Today's living conditions increase the instances of necessarily or voluntarily being on the move. Although individuals who are on the move for short or long term have different reasons for travel, they have common needs. Among these needs, meeting the "belonging" feeling of the individuals has become important. Especially furniture designs, which is an important need of the individuals and carry parts of the individual's identity plays an important role in the interaction of the relation between being on the move and spatial belonging. Furniture designs are analyzed by qualified examples in this interaction. The main challenge of this study is the analysis of the contribution of current designs on the user needs and spatial belonging.

Keywords: Urban Nomad, Spatial Belonging, Belonging, Nomad Furniture, Mobile Life

1.GİRİŞ

İnsanlık tarihinin başlangıcında bireyler, yiyecek bulma, barınma, korunma gibi arayışların sonucu olarak göçebe yaşamı benimsemişlerdir. Göçebe yaşam biçimi bireylerin ihtiyaçlarına çözüm aramaları sonucunda zorunlu olarak kısa ya da uzun süreli yer değiştirmeleri ile şekillenmiştir. Bu yaşam biçiminin taşıdığı izler günümüzdeki modern göçebe tanımını oluşturacak bir etki doğurmuştur. Hareket halinde yaşam biçimi olarak

da adlandırılabilir modern/kentli göçebelik, günümüz yaşam biçimi, çalışma kültürü, teknolojik gelişmeler ve gönüllü olarak seyahat etme isteğinin ortak noktasında bulunmaktadır. Çağımızın teknolojik koşulları, iletişimin çeşitliliği, sosyal etmenler ve bireylerin istekleri doğrultusunda sık sık seyahat etme daha yaygın hale gelmiştir.

Geçmişin göçebe yaşam biçimleri de bugünün mobil/hareket halinde yaşam biçimleri de seyahat eden kişiye sağladığı katkıların yanı sıra kendi sorunlarını da doğurmuştur. Bir yerden başka bir yere giden kişi, kendi kültürü ile yerleştiği kültürün arasındaki farklılıklar ile karşılaşır. Bireylerin sosyal çevresi arasındaki kültürel farklarla birlikte mekân, mobilya, eşya ve birey arasında önceki kimliği ile yeni izlenimleri duyumsama süreci başlar. Bireyin bulunduğu çevreyi tanımlama, benimseme süreci karşılıklı etkileşim ile gerçekleşir.

Norberg-Schulz, insanın bir 'yeri' "anamlı olarak kavramasının" temel koşullarını ise 'özdeşleşme' ve 'oryantasyon' olarak belirler. ((Norberg-Schulz'den aktaran Ojalvo:2012).

Bir "varoluşsal mesnet noktasına" sahip olması- "mesken tutması"- için, insanın kendisini bir çevreyle özdeşleştirebilmesi gerekir: insan, "belli bir yerde nasıl olduğunu bilmelidir". Norberg- Schulz, "insanın kimliği, öncelikle bir yerin kimliğini gerektirir." der. Çünkü ona göre insan, sabit bir kimliğe sahip olmaya ihtiyaç duyar ve böyle bir kimlik, ancak "belirgin bir çevresel karakter ile özdeşleşmeye" dayanabilir. Öte yandan, çevreyi "anamlı olarak kavrayabilmek" için insan, bu çevre içinde kendini oryante edebilmelidir: "nerede olduğunu bilmelidir". Norberg-Schulz'a göre, bir 'yer'e "ait olmak", "bu iki psikolojik fonksiyonun tam anlamıyla gelişmiş olmasına" bağlıdır. (Norberg-Schulz'den aktaran Ojalvo:2012)

Var olmak, bir noktayı mesken tutmak, yere-nesneye-kimseye ait olmak beraberinde o kimsenin de yere-nesneye-kimseye ait olmasını gerektirir. Bir mekân, bir mobilya, bir eşyaya sahip olma ya da sadece o yerde bulunmanın getirdiği karşılıklı etkileşimin aidiyet duygusunu doğurması ile bir kimliğe bürünmesine imkân tanır. O şey artık kişinin kimliğinin bir parçası konumundadır;kişiden izler taşırken, kişiye anılar, duygular, arzular yükler. Bu his, sahip olmanın ötesinde insanın en temel arayışlarından biri olan aidiyet duygusuna karşılık vermektedir.

2. GÖÇEBE YAŞAM BİÇİMİ

Göçebelik kavramına günümüzde modern/kentli göçebe olarak adlandırabileceğimiz "hareket halinde olma" ve ya "mobil olma" kavramı ile eşdeğer anlamlar yüklenmektedir. Göçebelik en temel anlamı ile zorunlu ihtiyaçtan kaynaklanarak yer değiştirmeyi ifade etmektedir. Türk Dil Kurumunun sözlüğünde göçebe kelimesi "Değişik şartlara bağlı olarak belli bir yöre içinde çadır, hayvan ve öteki araçlarla yer değiştiren, yerleşik olmayan (kimse veya topluluk), göçer, göçkün" (URL 1) olarak tanımlanmaktadır. Göçebelikte sürekli göç vardır. Modern/kentli göçebe ifadesi ile gezgin, seyyah, mevsimlik işçi, sık adres değiştiren, iş, görevlendirilme, araştırma gibi sebeplerle seyahat edenler gibi sadece belirli noktalar arasında giden ve belirli süre sonunda geri dönen bireyler, topluluklar ele alınmaktadır.

Göçebe yaşam biçiminin en belirgin özelliği mobilitenin, gönüllü ya da geçici-zorunlu olma halidir. Gönüllü, istek doğrultusunda hareket edenler sınıfında gezginler (sırt çantalı, kampçılar, karavan/araçla seyahat edenler), seyyahlar yer almakta iken geçici-zorunlu mobil yaşam süren kesimi modern toplumun bir sonucu olarak meslek, eğitim ve benzeri nedenlerle zaman zaman yer değiştiren, kısa ya da uzun mesafelerde yolculuk yapanlar oluşturur. Bu grup, yerleşik düzen kuramayacak kadar kısa süreler için hareket halinde olan bireyler olarak tanımlanabilir.

Bu çalışmada; bir yere ait olma, yer edinme, aidiyet duygusu, alışkanlıkları ve kimliği koruma ihtiyacıhareket halinde yaşam biçimini sürdürenlerin ortak özellikleri olarak

öngörülmektedir. İnsanın varoluşundan itibaren öncelikli olarak fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarını giderme, kendi kimliğini oluşturma, yer edinme, güvende hissetme, kabul görme istekleri birbirlerini beslemektedir. Sosyal bilimci Abraham Maslow'a (1943) göre insanlar yaşamlarında hedefler belirler ve bu hedeflere ulaşmak için tamamlamaları gereken öncelikli ihtiyaçları vardır. Basamağın en altından itibaren tamamlanmayan gereksinimler diğer ihtiyaçlara ve en sonunda kişinin kendi olma - kimlik kazanma amacına, koyduğu hedeflerine ulaşmasına engel olacaktır.

Maslow (1943) teorisine göre; birinci basamakta en temel ihtiyaçlar fiziksel nitelikte olup bunlar yeme içme, uyuma, barınma vb. gereksinimlerdir. Bir sonraki basamak; güvenlik ihtiyacı olup bireylerin güvenli bir ortamda çatışmalardan ve karışıklıktan uzak olacak şekilde yaşama istekleri bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Üçüncü basamak; aitlik ve sevgi tabanlı olup sosyal ihtiyaçlar; sevgi, sevilme ve bir yerlere aitlik şeklindeki ihtiyaçlar olarak belirtilmektedir. Dördüncü basamakta bireyin bir şeyleri başarma, takdir edilme ve saygı görme bir ihtiyaç olarak belirtilmektedir. Beşinci ve en üst basamakta ise kişinin kendini gerçekleştirme ve bireyin kendi kapasitesinin farkına varması ve başarının bununla birlikte elde edilmesi olarak belirtilmektedir (Cao ve diğ. 'den aktaran Kula, Çakar,2015).

Maslow teorisinden yola çıkılarak hareket halindeki bireyin yeme-içme, barınma, uyuma, denge gibi fizyolojik ihtiyaçlarından sonra gittiği yerde değer görmesi, hedefine ulaşabilmesi için öncelikli olarak güvenlik ve aidiyet gereksinimini karşılaması gerekmektedir. Mobil birey için seyahati ve konaklaması süresince güvenlik duygusunu koruması için özellikle "yer" hissini oluşturma önem kazanmaktadır. Sahip olunanlar ve gözlemler sonucu kazanılan güvenlik duygusu, aidiyet ihtiyacını doğurur. Aidiyetin oluşması için karşılıklı etkileşim ve anlamlandırma gerekir. Birçok yeni dış etmenle karşılaşan birey, güvenlik ve aidiyet duygusunu güçlendirebilmek için, bu süreç içerisinde kendisine eşlik eden tanıdık nesnelere, kimliğinden parçalara ve simgelere ihtiyaç duyar.

"...kimliklenmenin çok önemli bir parçasını oluşturan varoluş mekânı, yaşamın anlamının sorgulandığı, kavrandığı yerdir. Kişi yer / gök arası etkileşimde yalnız olmadığını, bir yere ait olduğunu kavrar. Bu "yer" belki bir merkezdir, belki bir akstır, belki de bir ağaç kovuğudur. Anlamla yüklü varoluş mekânı tüm yeryüzünü kapsayabileceği gibi daha hiyerarşik, daha küçük ölçeklerde de yer alabilir. İster kent ister eşya ölçeğinde olsun asıl önemli olan bireyin kendisini hep evinde aynı güvende hissetmesidir..." (Akpınar'dan aktaran KaymazKoca,2005)

Sadece görevi nedeniyle yer değiştiren bireyler ile planlı ya da plansız özgür olma arzusunu taşıyarak birçok nokta arasında yol alan gezginler yollarında ihtiyaçları doğrultusunda az ve hafif eşyalara yer vermektedirler. Hareket halinde olan bireyler kişisel eşyaları (kıyafet, iş- görev eşyaları, bakım ürünleri, teknolojik eşyalar vb.) dışında genellikle diğer gereksinimlerini gittikleri yerde karşılamaktadırlar. Bir gezgin veya iş insanı konaklamak için belirlediği duraklardaki mekanları kullanacaktır. Yemek, barınma, güvenlik gereksinimlerini karşılayabileceği kısa süreli kullanılan bu mekanlarda aidiyet duygusu hissedilemeyecektir. Benzeri şekilde bize ait olmayan yaşam alanlarında yersizlik duyguna kapılmamız, kendi alanımıza dönme isteğimiz aslında kendi evimizin, odamızın, eşyalarımızın kimliğimizden izler taşıması ve bizi güvende, o yere - o nesneye ait hissettirmesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, psikolojik, sosyolojik ve fiziksel değişimlerle karşılaşan bireyin yaşamını anlamlandırması gerekmektedir. Bu veriler göz önünde tutulduğunda günümüz mobilya tasarımlarının, bireyin kendini güvende hissetme, kimliğini koruma ve mekânsal aidiyet duygusuna katkısı ve bu tasarımlara kullanıcı kimliğinin aktarımı, bir tasarımı yaklaşımı olarak ele alınmaktadır.

3. GÖÇEBE YAŞAM - MEKANSAL AİDİYET-MOBİLYA İLİŞKİSİ

Kimliğin oluşumu ya da yeniden oluşumu hayat boyu sürer, hayatın hiçbir noktasında kimlik nihai değildir. Kimlik oluşturma çabaları, yaşam sürecinde iki temel insani değer

olan güvenlik ve özgürlük arasında sürekli salınır (Bauman'dan aktaran Kadioğlu:2003). Göçebe yaşam süren birey, inancın, değerlerin, var olan kimliğinin dışında yeni bir yerde, mekânda, farklı kimliklerle karşılaşması sonucunda güvenlik ihtiyacı hissedecektir. Bireyin kendisini güvende hissedebilmesinin başlıca etmeni "tanıdıklık" duygusudur. Bir yerin, kişinin, nesnenin bize tanıdık olması için bizde anlam kazanmış, benimsenmiş ve onunla bağ kurulmuş olması gerekir. Tüm bu etmenlerin birleşiminde aidiyet duygusu doğar. Bireyin kendini güvende hissedebilmesi için oraya/ona kendini ait hissetmesi, oranın/onun bir parçası konumunda bulunması gerekmektedir. Ilgın ve Hacıhasanoğlu (2006) çalışmalarında aidiyetin oluşması için gereken faktörlerin en önemlisinin insanların çevrelerinde mekânı kendilemesonucu bir egemenlik alanı oluşturabilmeleri olduğunu söylemektedirler. Aynı çalışmada egemenlik alanına ilişkin davranış modelinde, mekânı kendileme için sahiplenme, korunan mekân ve yer aidiyeti gibi üç elemanın gerektiği ifade edilmektedir. Sahiplenme, bireyin mekân ya da nesneye var olan kimliğinden izler yüklemesi ile gerçekleşir. Sahip olunanlar benliğin bir unsurudur. Mekanlar ise sahip olunanların bir araya gelmesi ile mahremiyet kazanarak bireyin egemenlik alanını oluşturur.

Mekân, insanların bir yeri düşünürken, geçmiş olayların hatırlanmasıdır (Ilgın, Hacıhasanoğlu:2006). Egemenlik alanının kurulması, mahremiyet hissi ile beraber mekânın birey için taşıdığı anlam, benliğinden kazandırdıkları mekândaki "yer" hissine karşılık gelmektedir. Anlam, çevreden, insana gelen sözlü olmayan iletişim aracıdır (Rapoport'dan aktaran Ilgın, Hacıhasanoğlu:2006). Anlam genellikle, işaretlerle, malzemeyle, renklerle, biçimlerle, büyüklüklerle, nesnelerle, peyzaj vb. ile ifade edilmektedir (Ilgın, Hacıhasanoğlu:2006). Bir "yere aidiyet" bireyin güvenlik ve benlik ihtiyacının desteklenmesinin en temel unsurudur. Bireyler daha güvenli olan başka bir ülkeye göç ile birlikte sosyal bağlantıları ve kültürel kökenlerine dair de bir kayıp yaşadıklarını hissetmekte ve bu nedenle kendilerini iki kültürden hiçbirine ait hissetmeyen "evsizler" olarak görmektedir (Walsh'dan aktaran Oflazoğlu, Sabah:2016). Hareket halinde yaşam süren bireyler de kısa ya da uzun süreli konakladıkları mekanlarda, kendilerine ait olmayan, belki de hiç kullanmadıkları, benimsemedikleri nesneler ile temel ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar.

Bu noktada fiziksel olarak ayrıldıkları ev ve eşyalarından duygusal olarak ayrılmak için zaman bulamadıkları için, duygusal bağlılık bir süre devam etmekte, hatta ayrılırken kimi tehlikeleri göze alıp bunları da yanlarına almaya çalışabilmektedirler (Belk'den aktaran Oflazoğlu, Sabah:2016). Çünkü sahip olunan eşyalardan ayrılmak, bireylerin fiziksel ve bununla bağlantılı olarak duygusal anlamda genişletilmiş benliklerinin bir unsuru olarak gördükleri sahipliklerden uzaklaşmayı ifade etmektedir (Belk'den aktaran Oflazoğlu, Sabah:2016). Bu bağlamda, eşyaların kişi için sahip oldukları önem söz konusu eşyaların geçmiş, gelecek ve şimdiki zamanda sahip olunan benliğe katkısı ile ilişkilendirilmektedir (Sayre'den aktaran Oflazoğlu, Sabah:2016) ve bunun yanında kişilerin farklı bir birey olma isteklerini de yansıtmaktadır (Belk'den aktaran Oflazoğlu, Sabah:2016). Çünkü bu yaşam biçiminde bireylerin aidiyet tatminine olan ihtiyaçlarının karşılanması onlara seyahatleri, özgürlük arayışları, zorunlu görevleri sırasında benliklerinin korumasına ve sürecin rahat geçmesine imkân tanıyacaktır. Dahası kimi zaman sahipliklerin kişi için önemli olmasının nedeni söz konusu eşyaların belli bir bağlam ve kullanım yoluyla kazandırdıkları anlamdır ve söz konusu anlam ve kullanım kaybolunca eşyanın benlik üzerinde oluşturduğu alan da aşınmaktadır (Sayre'den aktaran Oflazoğlu, Sabah:2016).

Hareket halinde, mobil yaşam süren göçebe bireyin aidiyet hissettiği, egemenlik alanını koruduğu, sosyal kimliğini ifade eden tanıdık mekânı yani "yer" i anlamlandıran en önemli unsurlardan biri, sahip olduğu kişisel eşyalar ile temel gereksinimlerinin kesişimi noktasındaki mobilyalardır. Çünkü mobilya, rengi, dokusu, deseni, formu, kullanım amacı, kullanım sıklığı, kullanıcının ekleyip-çıkdıkları ile bireyin sosyal kimliğini ifade ederek aidiyet duygusunu yaşatan bir nesnedir. Bu önem, kendi kimliklerinden parçaları yanlarında taşımak isteyen bireylerin, mobilya tasarımlarındaki seçimlerini de etkilemektedir.

Heidegger, varoluşsal ruh durumlarını tekrar yakalayabilmek için eşyayla birlikte, tanıdık bir dünyada olmamız gerektiğini söyler (Turan'dan aktaran Uğurlu:2003). Ağaç, çay bardağı, eski bir resim, evin önündeki kırık sandalye bize bir şeyler anlatır. Bu dünyada anlamla hareket birdir (Uğurlu:2003).

Modern çağda hareketin anlamlandırılması ve sürdürülebilmesine yönelik birçok kavram "hareket halinde olma-mobilya-aidiyet ilişkisi" özelinde tasarımcılar tarafından ele alınmaktadır. Günümüzde hareket halinde yaşam biçimine yönelik mobilya tasarımları; göçebe mobilyası, kentli göçebe mobilyası, taşınabilir mobilya, kendin yap mobilyalarifadeleriyle karşılık bulmaktadır. Yenilikçi tasarım yaklaşımları, kullanıcı ve mobilya arasındaki yeni ilişkiler üzerine yapılan sorgulama, yeni yaşam ve yaşama biçiminden kaynaklanan ev fikirleri doğrultusunda geliştirilmektedir. Bunun sonucunda "göçebe/göç mobilyası" adı altında ürünler, sergiler, konseptler oluşturmuşlardır.

İtalyan tasarımcı Elena Bompani göçebe ruhunu düşünerek bir mobilya serisi tasarlamıştır. "Itaca", bireyin ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırılabilen ve hareket halindeyken özel alanları hızla yeniden yaratabilen, esnek, taşınabilir sistemdir. 25 yılda 13 kez taşınmış olmasından ilham alan tasarımcı, anında evinde gibi hissettiren yeni bir mekan yaratacak, esnek bir mobilya sistemi oluşturmayı amaçlamıştır. Ürün, duygusal bağlarımız olan pek çok nesne ve hatırayı yanımızda taşıyamadığımızdan, duyulan ihtiyaçlara yönelik göçebe yaşam biçimlerine yönelik tasarlanmıştır. Gezinler için tasarlanan mobilya, hafif kayın ağacından oluşturulan sökülebilir strüktür, tekstil yüzeyler, kutular, raflar ve kullanıcıların kişisel eşyaları ile birçok işlevde özelleştirilerek kullanılabilen bir üründür. Mobilyanın kişiselleştirilebilmesi, uyuma, oturma, çalışma, depolama gibi farklı işlevlere yanıt vermesi ve tasarımındaki sadelik, hafiflik, kolay kurulum gibi avantajlar ile hareket halinde yaşam biçimi için elverişli bir ürün tasarımı olarak değerlendirilebilir. Planlı ya da plansız seyahatlerde farklı mekanlarda (açık/kapalı, dar/geniş vb.) kullanılabilir olması ise kalınacak olan mekânda kendi egemenlik alanının kurgulanmasına imkân tanımaktadır (Şekil 1-2).



Şekil1. Itaca taşıma sistemi ve iç mekânda kullanımı (URL2).



Şekil2. Itaca kurulum/kullanım(URL3).

Arjantinli mimar ve tasarımcı Natalia Geci'nin mobilya koleksiyonunda, çağdaş bir yol arkadaşı olarak tasarladığı "Lynko", göçebe yaşam biçiminin ihtiyaçlarını karşılamak üzere modüler bir sistem olarak biçimlendirilmiştir. Lynko, tasarımcısının kendi yaşantısındaki sürekli zorunlu seyahat halinde olmasından doğan ihtiyaçlarına çözüm olarak doğmuş bir üründür. Itaca ile benzer bir strüktür-ek parça modelini benimseyen tasarım Itaca'dan malzeme, dayanıklılık, daha farklı işlevlerde kullanılabilme, farklı mekanlar oluşturabilme esnekliğine sahiptir. Lynko için Itaca'ya kıyasla mobil bireyin gittiği yerde daha uzun sürelerde konaklayacağını ve ürünün araçla seyahat ederken kullanılabilir bir tasarım olduğu söylenebilir. Ürünün düz bir şekilde katlanabilirlik özelliği, kolay ulaşım ve depolama olanağı tanınmasıyla, göçebe yaşam biçimini desteklemektedir. Mobilya strüktürünün mekân içinde mekân oluşturabilme özelliği, o mekânda yer almayan, kişisel isteklerimiz doğrultusunda oluşturacağımız alanların kolay ve estetik çözümlerle kurgulanmasını sağlamaktadır. Mobilya bu olanağı ile tanıdık mekân ve evdeymiş hissini yaşatarak mekânsal aidiyeti güçlendiren önemli bir rol taşımaktadır (Şekil 3-4).



Şekil 3. Lynko strüktürü (URL 4).



Şekil 4. Lynko modüler sistemi (URL 5).

"Göçebe yaşam nesneleri" adıyla Hollanda'da bulunan Tekstil Müzesi'nde sergilenmek üzere 2014 yılında Stüdyo Makkink& Bey tarafından tasarlanan koleksiyon, göçebe bir geleceğin iç mekanını tasvir etmektedir. Geçmiş göçebe kültürün izlerini, günümüzdeki hareket halinde olma durumu ile özdeşleştiren çalışma, bireyin hafif mobilyalarla seyahat edeceği ve rahat kalacağı bir senaryoyu oluşturmaktadır. Koleksiyon, bir yataklı kanepelere gelen bir sırt çantası, bir masa haline gelen bir taşıma küveti ve aydınlatılmış bir ekrana dönüşen bir yürüyüş bastonu içermektedir. Studio Makkink& Bey, geleceğin iç mekanını VouwPlaats, VensterLicht ve WarmteKleed olmak üzere üç ürünle geliştirmiştir. VouwPlaats, sallanan bir sandalye veya uyku yeri olarak işlev görebilen ahşap bir çerçeve ile kombine edilmiş bir örme "şilte"dir. Venster Licht, malzeme ve desende ipek üretim unsurlarının kullanıldığı, esnek mekan bölücü olarak tasarlanmıştır. Yemek alanı olan Warmte Kleed, geleneksel ve yenilikçi tekniklerden oluşan bir kombinasyon kullanılarak tasarlanmıştır (Şekil 5).



Şekil 5. Stüdyo Makkink& Bey tarafından tasarlanan göçebe bir geleceğin iç mekan tasviri (URL 6).

Modern göçebe yaşam tarzı için tasarlanan bir diğer örnek Sebastian Jørgensen'in tasarladığı "NomadChair"dir. Taşınabilirlik ilkesi ile hafif malzeme kullanılarak tasarlanan sandalye, kısa bir süre içinde monte edilebilecek göçebe yaşam tarzına uygun bir strüktüre sahiptir (Şekil 6).



Şekil 6. Sebastian Jørgensen tasarımı Nomad Chair (URL 7).

Ürün tasarımcısı Stephanie Hornig "CampDaybed" adlı tasarımını göçebe yaşam tarzından etkilenecek çok işlevli biçimlendirmiştir. Kamp ekipmanları arasında yer alan uyku tulumunun tasarıma kaynaklık etmesi, göçebe mobilya kimliğini güçlendirmektedir (Şekil 7).



Şekil 7.StephanieHornig tasarımı "CampDaybed" (URL 8).

Esneklik ve mobilite göçebe yaşam tarzının öne çıkan, önemli iki özelliğidir. Macar merkezli Hannabi firması, sıklıkla hareket eden bireyler ve küçük alanlarda yaşayanlar için "Box Hyperactive" sisteminin bir parçası olarak "Urban Nomad Sofa" isimli koltuk tasarlamıştır. Bu tasarımda mobilya, göçebe yaşam tarzının, çağdaş yaşam tarzına uyarlanmasıyla, modern evler için kentleştirilmiştir. Sabit bir yapının ve taşıyıcıların bulunmamasının yanı sıra bileşenlerinin hafif olması, parçaların birbirleriyle kolay bir şekilde birleştirilebilmesini sağlamaktadır. Herhangi bir alet kullanmadan paketlenip, pratik monte edilebilen tasarım, uzanma, uyuma, çalışma, yemek yemegibi çok işlevli, esnek kullanım olanağı kazanmaktadır. Çok işlevli olan bu mobilyalar, günümüz hareket halinde olma durumunun ihtiyaçlarını en temel, en yalın biçimde yansıtarak göçebe yaşam biçiminin varlığını, tasarımdaki değerini ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca mobilyanın renk ve doku kullanımında kullanıcıya seçenek sunması kültürel öğeleri taşıma olanağını da beraberinde getirmektedir (Şekil 8-9).



Şekil 8."Urban Nomad Sofa" (URL 9).



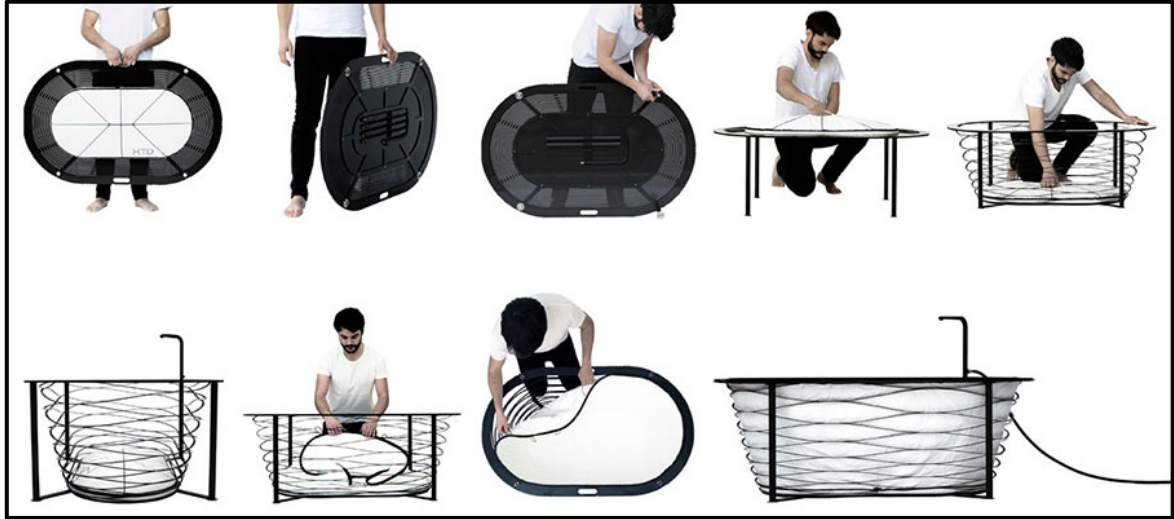
Şekil 9. "Urban Nomad Sofa" (URL 9).

İngiliz tasarımcı Sam Wrigley tarafından tasarlanan "CrissCross", modülerlik kavramını düz paket konseptiyle birleştiren bir mobilya koleksiyonudur. Tasarım, göçebe yaşam alanlarına uyum sağlayan, sökme ve takma işlemleriyle ilgili tüm dezavantajları ortadan kaldıran bir dizi mobilya içermektedir. Tüm parçalar, herhangi bir aletin kullanılmasını gerektirmeyen ve bir kez demonte edildiklerinde, minimum bir kütle ile yer kaplayan, basit ve dayanıklı bir sistemle monte edilmek üzere tasarlanmıştır (Şekil 10).



Şekil 10: "CrissCross" modüler mobilya koleksiyonu (URL 10).

Yaşam alanlarında hareketliliği enazdüşünülen elemanlardan biri olan küvet, tasarımcı CarinaDeuschl tarafından statik yapısı bozularak yeniden yorumlanmıştır. Karbon fiber strüktürlü küvet, katlandığında 7 kilo ağırlığında ve 8.5 mm kalınlığındadır. Taşınabilir, esnek, hafif yapısıyla, kişiye özgü bir kullanım olanağı sağlamaktadır (Şekil 11).



Şekil 11. CarinaDeuschl tasarımı katlanıp, taşınabilir küvet (URL 11).

Panter &Tourron tarafından 2019 yılında Milano Tasarım haftasında kentli göçebeler için tasarlanan "Tense", mobilya araştırma projesidir. Tasarımcılar, günümüz yaşam biçimi ve çalışma anlayışı nedeniyle daha göçebe bir yaşam eğiliminden hareketle, herhangi bir yerdeki evi birkaç basit hareketle kurgulamayı amaçlamışlardır. Masa, sandalye, sarkıt lamba, duvar lambası ve bir alanı bölmek için kullanılabilecek yüzeyleri içeren beş parçadan oluşan mobilya setinde, tüm parçalar biçimlerini sadece çekme dayanımı kullanarak almaktadır. Bununla birlikte 20 kilogramdan daha hafif olan ve alet kullanmadan monte edilebilen mobilyaların tasarımında teknoloji, modadan ve otomobil endüstrisinin olanaklarından faydalanılmıştır (Şekil 12-13).



Şekil 12. Panter &Tourron'un *Tense* koleksiyonu, beş adet kolay monte edilen düz paketlenen mobilyadan oluşmaktadır (URL 12).



Şekil 13. Panter & Tourron'un *Tense* koleksiyonu (URL 12).

İnsanlığın varlığından itibaren mesken tutmak üzerine başlayan hareket hali, geçmiş zamanda göçebe yaşam biçimi, günümüzde ise sık adres değiştirme, modern göçebe, seyahat halinde olma, mobil olma olarak adlandırılarak zorunlu/gönüllü, planlı/plansız, yalnız/birlikte, uzun süreli/kısa süreli tercihlerle sürdürülmüş ve sürdürülmektedir. Mesken tutmanın gerektirdiği tüm fiziksel, psikolojik, sosyolojik ihtiyaçlar gibi hareket halinde yaşam biçimi de birçok gereksinim doğuracaktır. Farklı etmenlerle, olduğu noktaya geri dönmek üzere bir yere giden mobil birey için kısa ya da uzun vadede bu ihtiyaçlar beraberinde kişinin kimliğinde, benliğinde yozlaşmaya neden olacak bir etki bırakacaktır. Bireylerin aidiyet duygusunu yaşamasında, kimliğinden parçalar taşıyan tanıdık mekânı oluşturmada mobilyanın önemli bir rolüdür.

SONUÇ

Çalışma kapsamında incelenen nitelikli mevcut tasarımlardan yola çıkılarak, göçebe yaşam biçimi ve mobilya ilişkisinin, tasarım konusu olarak ön plana çıktığı söylenebilir. Bu amaçla tasarlanmış mevcut tasarımlar incelendiğinde ürünlerin hareket halinde olmanın temel sorunlarına çözüm aradığı gözlemlenmiştir.

Modern/kentli göçebe yaşam biçimini benimseyen bireylerin artış göstermesi sebebiyle mobil yaşam biçimine uygun mobilyaların çeşitlenmesi, kullanıcılar için en uygun çözümlerin nitelikli tasarımlarla sunulması gerekmektedir. Doğru analizler, yöntemler, hedefler ile tasarlanan mobilyalar, insanın en temel ihtiyacı olan var olma, benlik duygusunun gelişmesi ve korunması, mekansal aidiyet duygusunu güçlendirecektir.

Hareket halinde yaşam biçimini benimseyen bireylerden bazıları ihtiyaçlarını tamamen gittikleri yerde karşılarken bazıları da hareketleri süresinde ihtiyaçları olabilecek çözümleri yanlarında taşırlar. Tasarımcılar bu yaşam biçiminin doğurduğu sorunlara yenilikçi çözümler geliştirmektedirler. Bu ürünlerin karşılaması gereken özellikler hareket halinde yaşam biçimi çerçevesinde ele alındığında, tasarımda;

- Hafiflik,
- Esneklik,
- Yeniden yapılandırılabilirlik,
- Modülerlik (Parçalanabilir, eklenip-çıkarılabilir)
- Boyut Küçültme, Boyut Büyültme
- Depolanabilirlik,
- Taşınabilirlik,
- Çokişlevlilik,
- Minimum malzeme kullanımı,
- Dayanıklılık,
- Kişiselleştirilebilirlik kavramları ön plana çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- ILGIN, C., HACIHASANOĞLU O., 2006, Göç - Aidiyet İlişkisinin Belirlenmesi İçin Model: Berlin / KreuzbergÖrneği, itüdergisi/a mimarlık, planlama, tasarım Cilt:5, Sayı:2, Kısım:1, 59-70 Eylül 2006
- KADIOĞLU, Z.,2013, Kitle İletişim Araçlarının Şekillendirdiği Sosyal Kimlikler Ve Aidiyet Duygusu Ekseninde Tüketici Davranışları, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayfa 101-114
- KAYMAZ KOCA, S.,2005, Çağdaş Mimarlıkta Yersizlik, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü., Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- KULA, S.,ÇAKAR, B.,2015, Maslow İhtiyaçlar Teorisi Bağlamında Toplumda Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki, Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, Cilt 6, Sayı 12,191-210
- MASLOW, A.,1943,A Theory of Human Motivation. PsychologicalReview, 50(4):370-396
- OFLAZOĞLU, S., SABAH, Ş., 2016, Travmatik Süreçlerde Yaşanan Sahiplik Kayıpları Ve Benlik Aşınması, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayına Kabul Tarihi: 03.04.2016 Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 2, Sayfa: 319-341
- OJALVO, R., 2012, Modernitenin İki Yüzü Arasında Mimarlık: "Mesken Tutmak"tan Göçebelğe,Skopdergi, Sayı2,<https://www.e-skop.com/skopdergi/modernitenin-iki-yuzu-arasinda-mimarlik-%E2%80%9Cmesken-tutmak%E2%80%9Dtan-gocebelige/584>(Erişim Tarihi: 20.7.2019)
- UĞURLU A.A., 2003, Orhan Pamuk Romanında Atmosfer, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü., Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- URL-1 <https://sozluk.gov.tr/>(Erişim Tarihi: 11.8.2019)
- URL-2<https://www.elenabompani.com/itaca>(Erişim Tarihi: 15.8.2019)
- URL-3<https://www.dezeen.com/2016/11/20/elena-bompani-itaca-furniture-system-rollup-bed-generation-rent-nomads/#/>(Erişim Tarihi: 20.8.2019)
- URL-4<https://design-milk.com/natalia-geci-launches-nomadic-furniture-system/natalia-geci-lynko-modular-furniture-11a/>(Erişim Tarihi: 15.8.2019)
- URL-5<https://www.dexigner.com/news/29057>(Erişim Tarihi: 20.8.2019)
- URL-6 <http://twlit.com/studio-makkink-bev-nomadic-furniture> Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2019 (Erişim Tarihi: 20.8.2019)
- URL-7<https://www.kickstarter.com/projects/nomadchair/nomad-chair-rethinking-the-furniture-industry>(Erişim Tarihi: 5.9.2019)
- URL-8,<https://www.6sqft.com/nomadic-designer-stephanie-hornigs-camp-daybed-is-a-sleeping-bag-on-legs/>(Erişim Tarihi: 1.9.2019)
- URL-9<https://www.gessato.com/nomadic-house-furniture-trend>(Erişim Tarihi: 12.8.2019)
- URL-10,<https://www.dezeen.com/2016/05/12/crisscross-flat-pack-furniture-disassemble-sam-wrigley/>(Erişim Tarihi: 1.9.2019)
- URL-11,<http://www.kumodesign.it/design/nomadic-house-labitare-provvisorio/>(Erişim Tarihi: 25.8.2019)
- URL-12,<https://www.dezeen.com/2019/04/16/panter-tourron-tense-flat-packed-furniture/>(Erişim Tarihi: 5.9.2019)